

HET ADDERGEBOED
VAN SLOT THETINGA

MARGARETHA VAN ANDEL

Het addergebroed van Slot Thetinga

LEMNISCAAT ROTTERDAM

Van Margaretha van Andel verscheen bij Lemniscaat

Ik

In Transit

Verhalen van de Fladdertak

Een bal in het heeal

Tekst © Margaretha van Andel, 2024

Omslag en boekverzorging: Leon ter Molen

Nederlandse rechten Lemniscaat b.v.,

Vijverlaan 48, 3062 HL Rotterdam, 2024

ISBN 978 90 477 1685 3

NUR 284

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk- en bindwerk: Wilco, Amersfoort

Kijk voor informatie, lessuggesties en extra's op
www.lemniscaat.nl

Stille getuigen

Het is koel en schemerig in de kleine grafkelder van de Nicolaaskerk in Wiuwert. Vier houten kisten staan naast elkaar op de stenen vloer. Onder het glas van de deksels zijn lichamen te zien – vier lichamen die daar al eeuwen rusten.

Stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren...

Vaak zullen deze woorden vanaf de kansel hebben geklonken. Of uit de mond van de mysterieuze, strenggelovige labadisten, die ooit op het slot net buiten het Friese dorpje bivakkeerden.

Maar de mensen in de kisten zijn niet tot stof vergaan. Ze werden in de 18de eeuw ontdekt en liggen er nog steeds. Twee mannen, een vrouw en een meisje.

Hoorden ze bij de labadistische sekte die een eeuw eerder in het dorp neerstreek? Dat zou heel goed kunnen. Veel sekteleden overleefden hun verblijf in Wiuwert niet. De omstandigheden waren erbarmelijk en er was zelden genoeg te eten. De meesten woonden in onverwarmde barakken op het kasteelterrein.

De grafkelder was eigendom van drie jonge, Friese freules, die zich bij de labadisten hadden aangesloten. Het lijkt daarom logisch dat de sekte niet alleen het kerkhof, maar ook de kelder heeft gebruikt, al weet niemand

precies wie de vier doden zijn. Zoals ook niemand weet waarom de lichamen niet vergaan.

Ze liggen er nog. Als zwiigende getuigen van de gebeurtenissen die zich op dat grote, sombere slot hebben afgespeeld.

De labadisten waren volgelingen van de Franse prediker Jean de Labadie, die via via in Nederland was beland.

Die felle, fanatieke prediker wist een hoop. Hij wist bijvoorbeeld zeker dat hij een gezant was van God. Daarom keerde hij zich af van de kerk, want die kerk, daar deugde volgens hem helemaal niets van.

Dat leidde tot veel ruzies en verbanningen, en de labadisten trokken van hot naar her. Hopend op het grote geluk: de wonderbaarlijke hergeboorte die hun herder hen in het vooruitzicht had gesteld. Ze gaven al hun bezittingen aan de sekte, werkten als paarden en zwoeren hun eigen ik af. Vragen mochten ze niet stellen. Het contact met de buitenwereld werd tot een minimum beperkt om heidense besmetting te voorkomen. Want alleen zo, zei De Labadie, kon God je aanraken en veranderen in een nieuw, zuiver mens. En als het zover was, zou hij je dat meteen namens God vertellen, en je zegenen en dopen.

Toen de labadisten echt nergens meer welkom waren, boden de drie jonge freules hun slot Thetinga aan. En zo trok in 1675 een grote groep gelovigen naar het dorpje Wiuwert op het Friese platteland.

Het slot stond ten noordoosten van het dorp, omringd door grachten en dicht geboomte. Zo dicht dat het wel een bos leek. Het terrein werd afgesloten met hoge,

houten hekken. Er kwam een wachter bij de toegangspoort en de grachten werden bewaakt.

De sekte floreerde en trok steeds meer mensen aan. Gelovigen die vroeger bij de protestanten hoorden, of bij andere religieuze groeperingen zoals de mennonieten. Er zaten dominees tussen en artsen, goudsmiden en geleerden, kunstenaars en kaartenmakers.

Als dit verhaal begint, is het 1686. De labadisten wonen dan al elf jaar op Thetinga. Inmiddels zijn er zo'n 400 mensen, onder wie veel kinderen. Werk is er genoeg. Op het immense terrein van Thetinga is er van alles te doen en ook daarbuiten bezitten de labadisten boerderijen en stukken land.

Jean de Labadie leeft niet meer. De sekte wordt geleid door een andere Fransman: Pierre Yvon. Iedereen mag hem 'papa Yvon' noemen, of op zijn Frans 'père'. 'Want,' zegt hij, 'we vormen één huisgezin en van dat gezin ben ik de vader.'

Maar een gemakkelijke vader is hij niet. Verre van dat...

Hoofdstuk 1

Hij is kansloos. Jean weet het. Hij wist het al toen hij de twee jongens zag naderen over het smalle akkerpad. Ze zijn groot en sterk en een stuk ouder dan hij. Op zijn minst een jaar of zestien, zeventien, daar kan hij nooit tegenop. Even overweegt hij zich om te draaien en terug te rennen, maar daar ziet hij meteen weer vanaf. Het heeft geen zin. Ze zijn te dichtbij.

Had hij maar naar Pieter geluisterd. De timmerman had hem nog zo gewaarschuwd. 'Ga niet over het saterpad. Neem de dreef, daar zijn altijd mensen, dan durven ze niet. En verder... Nou ja, je weet wel...'

Er was een knipoogje op gevolgd en Jean had hem begrepen.

Met 'ze' had Pieter de jongens van het dorp bedoeld, de groep die het op hen had voorzien, die hen bedreigde en te pakken nam als de kans zich voordeed. Het was altijd opletten geblazen als je moest helpen op het land, of om wat voor reden dan ook aan de andere kant van de grachten en hekken moest zijn, dat wist iedereen.

Niet dat Pieter zelf iets te vrezen had, de timmerman was groot en beresterk. Maar voor de kinderen was het een ander verhaal.

En het *je weet wel...* Dat had te maken met de verhalen die de ronde deden over het lange, rechte pad dat dwars door de akkers liep. Het *saterpad*, zoals Pieter het fluisterend noemde. Want Pieter kende Wiuwert op zijn duimpje en wist alles van de dwaallichten, duivels en geesten die in de omgeving van het dorp rondhingen.

Toch had Jean het *saterpad* gekozen, juist omdat er op de andere route altijd mensen op de been waren. Boerenkarren, marskramers, misschien zelfs wel een koets met nieuwelingen op weg naar het slot. Het grote slot Thetinga, waar hij zelf ook al zo'n tweeëneuhalf jaar woonde en dat door de dorpelingen het 'labadistenklooster' werd genoemd. Zelf zagen de bewoners het niet als een klooster. Die noemden het gewoon 'het Huys'.

Ook op het terrein van Thetinga waren altijd mensen. Broeders en zusters met scherpe ogen die alles zagen, en gespitste oren die alles hoorden. Zelfs de dingen die je alleen maar dacht. Zo leek het tenminste vaak.

En daarom had hij de afslag naar de akkers genomen: even geen oren, even geen ogen. Een grote fout, beseft hij nu.

Hij klemt zijn hand wat steviger om de stok die hij bij zich heeft. Het is zijn enige wapen.

'*Sjoch 's* wat we daar hebben.' De jongens staan voor hem en maken zich breed, zodat hij niet kan passeren. Ze hebben versleten, talloze malen gerepareerde, wollen jassen aan, kort en strak, net zoals het jasje dat hij zelf draagt. Het enige verschil is dat die van hen blauw zijn en niet zwart. Vrijwel al Jeans kleren zijn zwart en grijs. Het zijn de kleuren van het Huys.

De langste van de twee, die de woorden heeft uitgesproken, grijnst hem toe. Een grijns vol grauwe, brokkelige tanden.

'Laat me erlangs.' Jean hoort zijn stem overslaan. Hij werpt een blik op de loodgrijze hemel. *Bescherm me, barmhartige God, bescherm me...*

'Eerst dokken,' zegt de jongen. 'Vanaf nu is dit een tolweg. In elk geval voor achterlijke *boskliuwe* zoals jij.'

Boskliuwe. Jean kent het woord. Bosleeuwen. Zo worden de labadisten hier genoemd, omdat ze onder het bladerdak van Thetinga wonen. Op het slot zelf of in een van de houten barakken die tussen de bomen staan. De eerste keer dat hij ze zag, had hij gedacht dat ze voor schapen of geiten waren bedoeld.

Gelukkig maken de bomen veel goed. Het voelt echt alsof hij in een bos woont. Er lopen slingerpaadjes en als het hard vriest, sprokkelen sommige bewoners er hout en stoken stiekem een vuurtje. Want ook een bosleeuw zit weleens te klappertanden in zijn kamer als de vuurkorf nooit wordt gevuld. Zelfs niet in deze winter, die al in november zijn ijzige klauwen uitsloeg.

Toen Jean de bijnaam voor het eerst hoorde, had hij erom gelachen. Diep vanbinnen had hij het best leuk gevonden een leeuw te zijn. Er waren ergere dingen. Maar nu klinkt het woord lelijk en dreigend.

'Ik heb geen geld,' zegt hij.

'Een duit,' zegt de jongen. Hij trekt zijn groezelige, rode muts van zijn hoofd, draait hem om en steekt hem naar hem uit. Zijn maat grijnst zijn gebroken tanden opnieuw bloot. 'Eén? Voor hem is het twee. Ze hebben *jild* zat daar met al die rijke juffers, dat weet iedereen.'

Hij buigt zich voorover en zijn weeë adem slaat in Jeans gezicht. 'Hier met dat geld, en anders...'

Jean deinst achteruit. Het volgende moment raakt de vuist van de jongen hem vol in het gezicht. Er kraakt iets en een felle pijn trekt door zijn neus en voorhoofd. 'Nee,' schreeuwt hij, 'niet...' Voor hij zijn zin kan afmaken, trapt de andere hem met zoveel kracht in zijn buik dat hij wankelt en valt. Zijn hoofd bonkt hard tegen de bevroren grond en de stok schiet uit zijn hand. Het is alsof het nacht wordt. Zijn oren suizen en fluiten. Door het geruis heen hoort hij de jongens joelen en brullen, een harde klomp raakt zijn zij. Hij kreunt en probeert weg te rollen.

Plotseling klinkt er een derde stem. Kortaf en gebiedend. 'Laat hem met rust! Wegwezen, jullie.' Gevolgd door geschreeuw, het geluid van klappen en een hoge gil. 'Het gedrocht heeft een mes! Een mes!'

Jean probeert zijn ogen te openen, maar dat lukt niet. Ze zitten ineens dichtgekleefd.

Rennende voetstappen nu. Voetstappen die zich snel verwijderen.

'Hé, sta op.' Iemand pakt hem bij zijn schouders en schudt hem heen en weer.

'Ik...' kraakt hij, terwijl hij een vruchteloze poging doet overeind te komen. Verder dan halfzittend komt hij niet. Alle kracht lijkt uit zijn benen te zijn weggevloeid en zijn ogen krijgt hij met geen mogelijkheid open.

'Wacht, ik help je.' Er wordt een stevige arm om zijn rug gelegd. Een hand grijpt de zijne. 'Een, twee, nú!' Het lukt, hij staat op zijn voeten. Maar daar is ook alles mee gezegd. Zijn lichaam zwaait alle kanten op, net als die keer toen hij onverdund bier had gedronken.

De arm ligt nog steeds om zijn rug.

'Ik heb je vast. Kom. Lopen.'

'Ik zie niks. Ik zie helemaal niks meer.' Jean huilt bijna. Het is alsof zijn mond vol ijzergruis zit.

'Ze hebben je ogen dichtgetimmerd, dat gaat wel over. Vooruit, lopen. Ik leid je.'

'De stok...'

'Welke...? O, wacht, deze zeker.'

Zijn helper laat hem los. Een tel later is de arm er weer. 'Opschieten nu. Ze komen terug en dan zijn ze met meer dan twee. Dat wacht ik liever niet af.'

Jean huivert en probeert zijn zwakke benen in beweging te krijgen. Strompelend loopt hij verder, terwijl de onbekende jongen hem ondersteunt en aanmoedigt. Hij herkent zijn stem niet, die hoog is en helder, maar het moet iemand van het Huys zijn. Even welt er een gevoel van dankbaarheid in hem op. God heeft hem geholpen. God heeft ervoor gezorgd dat Pieter een van de nieuwe jongens achter hem heeft aangestuurd.

Dank U, dank U, dank U, bidt hij in stilte. Dank U dat U tegen Pieter hebt gezegd dat ik op het saterpad was, zodat de jongen me kon vinden.

'Het gaat goed,' klinkt het naast hem. 'Het is niet zo ver meer. Waar was je naar op weg?'

Jeans gedachten flakkeren alle kanten op, als een op de tocht staande kaars. Zijn oren fluiten nog steeds en hij heeft het nog nooit zo koud gehad, zelfs niet in de klas. Terwijl hij daar toch vaak uren moet stilzitten.

Waar was hij naar op weg geweest...

Hij probeert een paar zwalkende gedachten vast te grijpen. De stok. De stok had ermee te maken.

'Naar de mennoniet,' zegt hij.

Hij weet het weer. Broeder Servaasz had hem gewenkt toen ze elkaar op het binnenplein passeerden, hem de stok gegeven en gezegd dat hij die bij de mennoniet moest afleveren. Hij herinnert zich hoe heet zijn wangen waren geworden bij die woorden. Een opdracht! Een echte, belangrijke opdracht! En niet van zomaar iemand, maar van broeder Servaasz.

Onkel Cé had erbij gestaan met een onweersgezicht, die was het er duidelijk niet mee eens geweest. Jammer dan. Een opdracht was een opdracht. Nu zou alles goed komen. Alles!

De broeder had hem verteld waar de oude man woonde en hoe hij moest lopen. Rechtdoor over de dreef tot de schapenwei, daar naar links, het dorp voorbij, en na de brug weer naar links. Dan kwam hij vanzelf bij de buurtschap waar de mennoniet woonde. 'Of wacht even,' had broeder Servaasz zichzelf gecorrigeerd, 'via de akkers kan natuurlijk ook. Er loopt een paadje vanaf de Opfeart, dat is korter.'

Broeder Servaasz kende de spookverhalen van de timmerman vast niet. En als hij ze wel kende, zou hij ze niet geloven. Of zeggen dat God hen beschermd tegen alle kwaad.

Ja, ja... Broeder Servaasz had makkelijk praten. Die was gedoopt en had een machtige Helper.

Toch had Jean zijn oren gespitst, want spoken of niet, de akkers trokken hem. En overdag was er weinig aan de hand, dus zolang hij voor het donker terugkwam, had hij niets te vrezen. Behalve van de dorpsjeugd dan, maar die gok durfde hij wel te wagen.

'Het is de eerste hoeve en de oude man zit er alleen,' was de broeder verdergegaan. 'Afgezien van zijn knech-

ten en meiden natuurlijk. Hij is altijd thuis. Geef hem de stok met de complimenten van père Yvon. Zeg erbij dat hij van het beste palissanderhout is gemaakt en dat hij nog van onze lieve *mère* is geweest, God hebbe haar ziel. Zeg hem ook dat er een eigen kamer voor hem in gereedheid is gebracht, zodat hij kan rusten als hij ons bezoekt. En dat alle broeders en zusters hopen dat dit snel weer zal gebeuren. Kun je dat onthouden?'

Jean had geknikt en de stok met enige verbazing bekeken. Zoiets moois! Dat zag je niet vaak in het Huys. Maar moeder Anna had hem vast niet voor het mooie gehad. Ze had hem natuurlijk gebruikt om beter te kunnen lopen. In de tijd dat ze dat nog een beetje kon, later kreeg ze natuurlijk haar wielendoel.

'De mennoniet,' herhaalt de jongen naast hem. 'We moeten hier naar rechts trouwens. Welke menno...'

Jeans nek begint te prikken. 'Ik moet de stok aan hem geven,' onderbreekt hij hem gehaast. 'We kunnen niet terug. Ik moet eerst de stok afgeven.' Een golf van paniek slaat door hem heen. 'Het is belangrijk. Broeder Servaasz heeft me gestuurd.'

'Terug?' zegt de jongen.

Het gesuis en gefluit in Jeans oren wordt sterker en overstemt ineens alle andere geluiden. 'Hola,' hoort hij de jongen nog roepen, 'wat doe je nou?' Daarna is er niets meer. De laatste flakkerende gedachten doven en binnen in zijn hoofd wordt het net zo zwart als daarbuiten.

Hoofdstuk 2

Er drukt iets tegen zijn lippen. Een lepel?

‘Soep,’ zegt een vrouwenstem. ‘Daar knap je van op.’

Gehoorzaam opent Jean zijn mond. Het volgende moment vloeit er iets over zijn tong. Iets warm en zachts. En het is niet alleen warm, het is ook nog eens ongelooflijk heerlijk. Kruidig en zilt tegelijk. Hij slikt en voelt de lepel opnieuw.

‘Goed,’ zegt de vrouw. ‘Eet. Je hebt het nodig, zo te zien. Jongen, jongen, je bent zo mager als een zwavelstok.’

Hij herkent haar stem niet en probeert zijn ogen te openen. Links is er geen beweging in te krijgen, maar het andere gaat op een kier. Het eerste wat hij ziet, is een rimpelige hand die een lepel vasthoudt. Zijn blik gaat omhoog en blijft hangen bij een smal vrouwengezicht, bleek als een linnen doek, met ogen als knopen onder de diepe plooien. Een vrouw die hij niet eerder in of rond het Huys heeft gezien.

‘Hier,’ zegt ze. ‘Ik denk dat je het nu zelf wel kunt. Pak aan.’ Ze duwt hem een houten kom in de handen en zet de lepel erin.

Verbluft pakt Jean de kom aan en kijkt wat beter om zich heen. Hij zit op een strozak, met zijn rug tegen de muur van een kleine kamer, die zo vol staat dat hij er

bijna opnieuw draaierig van wordt. Hij ziet een houten tafel met een lange bank en twee stoelen, een stoof, een spinnenwiel, een hoge kast, twee kleinere kastjes, haken aan de muur waar potten en pannen en grote lepels aan hangen, bolle kruiken, tinnen kannen en kroezen en nog duizend-en-een andere dingen. Maar het meest verbazingwekkende van alles is de haard. Of nee, niet de haard, maar het vuur dat erin brandt. De zoete geur van turf en hout vult de hele kamer. Hij merkt nu pas hoe warm het is. Zijn gezicht staat in brand, het gloeit haast nog harder dan vorige week toen hij kreunend en ijlend van de koorts op zijn matras had gelegen.

Hoe kan dit? Niemand van het Huys heeft een echte haard. Of zoveel spullen in de kamer. Dat mag toch helemaal niet?

Hij kijkt weer naar de kom in zijn handen, grijpt de lepel en dan is er even niets anders meer dan soep. In een razend tempo lepelt hij de hete vloeistof naar binnen. Er zitten zelfs stukjes vlees in, iets wat hij lang niet elke dag krijgt. Een geluk dat er geen broeders in de buurt zijn, of – erger nog – de tafelopziener, want dan had hij er vast en zeker flink van langs gekregen. De regels van het Huys zijn van graniet. Ook als het om eten gaat.

Er kraakt een deur en Jean kijkt op. Er komt een meisje binnen, dat hij net zoals de vrouw nooit eerder heeft ontmoet. Ze is lang, met dik, lichtblond haar dat in een vlecht op haar rug hangt, en ze heeft een paar opvallend donkere ogen. Maar het meest bijzondere aan haar zijn haar kleren. Geen rok met een jakje, maar een donkerbruine kniebroek, dikke, bruine kousen en een blauwe kiel. Jongenskleren.

Met grote ogen staart hij naar de vreemde verschijning.

Het meisje heeft een bos takken onder haar arm, die ze naast de haard legt. Ze klopt haar kiel af en werpt hem een blik toe. 'Geen idee wat ze jullie daar allemaal leren,' zegt ze, 'maar van vechten weet je niks.'

Hij krijgt een schok als hij haar stem hoort. 'Jij bent het,' zegt hij. 'Maar... Maar dat... Maar hoe...'

'Maar wat?' Het meisje klinkt spottend.

Zijn wangen worden nog heter.

'Je dacht dat ik een jongen was.'

'Ja,' bekennt hij zacht.

'Nou, dat ben ik dus niet.'

'Nee,' zegt hij. Verbijsterd blijft hij haar aankijken. Wat een vreemde mensen. Hadden de vrouw en het meisje onverwacht voor de poort gestaan? Dat zou natuurlijk kunnen. Soms gebeurde dat. Misschien was er nog niemand langs geweest om hun kleding te controleren en te vervangen. Of om het meisje te vertellen dat een losse haarvlecht verboden was. Maar al die spullen dan? En dat brandende vuur?

Hij dwingt zich tot een glimlach, ook al doet alles in zijn gezicht zeer. 'In elk geval bedankt,' zegt hij, zichzelf vermannend. 'Als je me niet had geholpen, was het slechter afgelopen.'

En dank U, God, omdat U haar hebt gestuurd en ik nu weer veilig ben...

Hij zet de lege kom naast zich neer met de lepel erin. De soep heeft hem goed gedaan, hij voelt zich beter.

Het meisje doet een graai in haar broekzak en haalt er een grijzige klont uit, die ze hem toesteekt. 'Ijs,' zegt ze, 'vers uit de sloot. Wrijf het over je ogen, dat helpt.'

Jean gehoorzaamt en beweegt de ijsklomp beurtelings langs zijn beide oogleden. Het is zowel prettig als pijnlijk, maar het meisje heeft gelijk. Het helpt echt, ineens kan ook het linkse oog een beetje open.

'Wie zijn jullie?' vraagt hij. 'Zijn jullie nieuw hier?'

Het meisje negeert zijn vraag en kijkt naar de oude vrouw, die door de kamer loopt.

'Ik ga nu,' zegt de vrouw. Ze heeft een mantel aangetrokken en pakt een grote, zwarte omslagdoek van een haak naast de deur, die ze rond haar hoofd en haar schouders wikkelt. 'Ik denk dat het nachtwerk gaat worden, dus jij moet die geit ophalen, Hieke. Zul je 't niet vergeten?'

Het meisje kijkt haar fronsend aan. 'Nachtwerk? Dat mens heeft al zeven kinderen. Weet ze nu nog niet hoe het moet?'

De vrouw fronst terug. 'Elke bevalling is weer anders,' zegt ze. 'Er komt heel wat bij kijken. Als je niet oplet, heb je geen kraambed maar een doodsbed.'

Het meisje kijkt nog donkerder. 'Nou en? 't Is een van de ergsten, dat weet je zelf ook.'

'Hieke!' De stem van de vrouw wordt scherp. 'Schaam je. Dat soort dingen wil ik in ons huis niet horen, begrepen?'

Ze geeft geen antwoord.

'Hieke?'

De donkerbruine ogen van het meisje worden bijna zwart, maar dan knikt ze toch, al is het met zichtbare tegenzin.

'Goed,' zegt de vrouw. 'En kleed je om voor je vertrekt. Zo kun je niet van huis.' Haar blik gaat naar Jean. 'En jij, wie je ook bent, blijf gerust nog even zitten om

op krachten te komen. Al moet je wel proberen voor het donker thuis te zijn, want na zonsondergang is het niet veilig buiten. Zeker niet voor zo'n weerloos jonkie uit het labadistenbos. Er loopt een hoop gespuis rond deze winter.' Ze pakt de houten klink vast en duwt de deur open. Het volgende moment is ze verdwenen.

De woorden van de vrouw hadden vriendelijk genoeg geklonken, maar bij Jean waren ze ingeslagen als de bliksem.

Dit huis, waarin hij nu zit, hoort helemaal niet bij Thetinga! Daarom staan er zoveel dingen in de kamer. Daarom heeft die meid zulke vreemde kleren aan. Daarom brandt er een vuur. Het is een heidenhuis. Een heidenhuis vol ketters!

Gejaagd komt hij overeind.

O, God, vergeef me. Vergeef me, vergeef me...

'Ik ga,' zegt hij, zonder het meisje aan te kijken. Hij spurt naar de deur en rent naar buiten, de vrieskou in. Daar houdt hij zijn pas in. Waar is hij? Vanaf het huis lopen twee paadjes, een buigt linksaf, het andere gaat naar rechts.

'Hé!' klinkt het achter hem. 'Je vergeet wat.' Het is de stem van het meisje, Hieke.

Hij krimpt in elkaar. Met tegenzin draait hij zich half om.

'Je stok,' zegt Hieke. Ze houdt de wandelstok omhoog en loopt op hem af.

'O... o,' hakkelt hij. 'Da's waar ook.'

Hij pakt de stok aan en kijkt schuw in de donkere ogen. 'Ik moet naar de mennoniet,' zegt hij. 'Maar nu weet ik niet welke kant ik op moet.'

'Er wonen hier wel meer mennonieten. Wie moet je hebben?'

'De landman. Atze Annes.'

De ogen van het meisje worden iets zachter. 'De knoest,' zegt ze.

Jean kijkt haar niet-begrijpend aan.

'Zo noemen zijn knechten hem. De knoest. Als je hem ziet, snap je waarom.'

Ondanks alles moet hij lachen. 'Ik heb hem gezien. Hij komt weleens bij ons op 't Huys om de dienst bij te wonen.' Hij denkt aan de gedrongen, bonkige gestalte van de oude landman, aan het verweerde gezicht met de diepliggende ogen. Ja, hij heeft iets van een knoestige, kromgetrokken wilg. De bijnaam past goed bij hem.

'Ik weet waar hij woont,' zegt het meisje. 'Ik loop wel met je mee, het is niet zover hier vandaan. Hoe heet je trouwens?'

Meelopen? Hij schrikt en aarzelt. 'Jean,' zegt hij. 'Jean Henry. Je hoeft niet mee, hoor. Als je zegt hoe ik moet lopen, vind ik het wel.'

'Jean,' herhaalt Hieke. 'Ben je een fransoos?'

'Nee.' Hij schudt zijn hoofd. 'Vroeger woonde ik in Utrecht en daar had ik een gewone naam. Toen heette ik Johannes. Al is Jean eigenlijk hetzelfde als Johannes, maar dan op z'n Frans.'

'En waarom heet je nu Johannes op z'n Frans?'

'Dat vond mijn moeder mooier. Het is de naam van onze stichter, die heette ook Jean. Jean de Labadie. Hij had dezelfde geboortedag als ik, 14 februari.'

'14 februari,' zegt Hieke. 'Dat is het al bijna.'

Jeans gezicht betreft. 'Ja.'

'Maar dat vind je niet leuk.'

‘Nee. Want toen Jean de Labadie doodging, was het óók 14 februari. En misschien gebeurt hetzelfde wel met mij. Daar ben ik altijd bang voor.’

‘Echt? Ben je elk jaar bang dat je doodgaat op je geboortedag?’

‘Ja.’ Jean werpt het meisje een schichtige blik toe. ‘Dat vind je gek, zeker?’

Hieke trekt een rimpel. ‘Nee, dat niet. Er gebeuren wel meer vreemde dingen.’ Ze staart naar hem en knijpt haar ogen een beetje samen. Een paar tellen blijft het stil. ‘Je gaat niet dood,’ zegt ze. ‘Niet op 14 februari tenminste.’

‘O,’ zegt hij verbluft.

‘Kom,’ zegt ze. ‘We gaan. Op naar de knoest.’

Jean aarzelt opnieuw. Als ze wegbeent, gaat hij toch maar achter haar aan.

Een tijdje lopen ze over een smal karrenspoor, weg van het lage, houten huisje waarin het zo behaaglijk warm was geweest. Buiten is het ijzig. De wazige winterzon die eerder had geschenen, is verdwenen en de hemel is grijs. Jean rilt. Het is alsof het nog harder is gaan vriezen. Zijn krappe jas en het versleten wambuis dat hij eronder draagt, bieden weinig bescherming. De jas is hem veel te klein geworden, maar hij heeft geen nieuwe gehad, hoewel zijn moeder er in de herfst al een had aangevraagd. De snijdende wind blaast er dwars doorheen en de mouwen zijn zo kort dat hij ze niet eens over zijn polsen kan trekken, laat staan over zijn handen. Dat is natuurlijk niet erg. Helemaal niet erg. Kou is juist goed.

Jean herhaalt de woorden in zijn hoofd. *Kou is goed. Kou is goed. Kou is goed.*

Want dat is wat de broeders hem hebben geleerd. Kou, daar word je hard van. Kou doodt de zonde in je lichaam. En daarom moet hij nu dankbaar zijn. Nu hij naast dit heidenmeisje loopt en daar diep vanbinnen nog blij om is ook. Want heiden of niet, het voelt veiliger.

Vergeef me, God, ik weet dat het een zonde is. Daarom dank ik U voor deze kou. Dank ik U dat U mij straft...

Als ze een akkerrand bereiken, weet Jean weer waar hij is. Dit is het pad waarop hij eerder heeft gelopen voor de dorpsjongens hem aanvielen. Hij kijkt om zich heen. Er is niemand te bekennen. De houten brug iets verderop ligt er verlaten bij.

‘Je hoeft niet bang te zijn,’ zegt Hieke. ‘Nu komen ze niet meer. Toen jij daarbinnen in katzwijn lag, ben ik wezen kijken en heb ik ze gezien. Vijf stuks. Maar ze zagen mij niet en zijn weer vertrokken. Ze dachten vast dat je ervandoor was.’

‘Het was stom om hierlangs te gaan,’ zegt Jean. ‘Ik had het kunnen weten. Pieter, dat is onze timmerman, had al gezegd dat het gevaarlijk was.’

‘Dat valt wel mee.’ Hieke grimast. ‘Je moet alleen goed uitkijken en je ogen en oren openhouden. Die achterlijke platbroeken maken vaak zoveel lawaai dat je ze al van mijlenver kunt horen. Heb je ze niet horen schreeuwen?’

Hij haalt zijn schouders op. Nee, dat had hij niet. Hij was zo diep in gedachten geweest dat er geen enkel geluid tot hem was doorgedrongen. En toen hij ze wel hoorde, was het te laat. Toen stonden ze zowat voor zijn neus.

Ze passeren de brug en een tijdlang lopen ze zwiingend verder.

Ineens herinnert hij zich iets. Iets wat de jongens hadden geroepen.

Hij draait zijn gezicht naar Hieke. 'Had je echt een mes? Dat zeiden ze.'

Ze houdt haar pas in, graait wat uit haar jaszak en houdt het omhoog. Het is een soort korte priem met een houten handvat. Hij ziet er scherp uit. 'Het is geen echt mes. Ik heb hem gevonden bij onze put en ik denk dat het een oud ding is. Hier, kijk zelf maar.'

Hij pakt de priem aan, bekijkt hem van alle kanten en probeert de punt even uit tegen zijn duim. Hij voelt een venijnig prikje.

'Pas maar op. Ik heb hem een beetje bijgeslepen, hij gaat overal doorheen, zelfs door je vingers.'

Geïmponeerd geeft hij hem terug.

'En door je hart,' zegt ze, terwijl ze verderlopen. 'Deze hier is dwars door een hart gegaan.'

Jean spert zijn ogen open. Het is alsof Hieke van haar eigen woorden schrikt, want ze ontwijkt zijn blik en mompelt: 'Lang geleden.'

'Mm... maar...' hakkelt hij. 'Heb jij dan weleens...'

'Nee,' kapt ze hem af. 'Ik niet.' Haar ogen lijken even te flitsen als ze er mompelend aan toevoegt: 'Maar dat komt nog wel.'

Ontzet kijkt hij haar aan. 'Wát?'

Een moment blijft ze stil. Lucht dan, al klinkt het nogal scherp. 'Grapje. Jij gelooft ook alles, hè?' Ze maakt een hoofdbeweging. 'We zijn er.'

Ze hebben een breder pad bereikt, waaraan een paar arbeidershuisjes liggen. Iets verderop staat een imposan-

te boerderij, omgeven door eiken en brede sloten. Hieke wijst. 'Daar! Daar woont je mennoniet.'

Jean staart naar de hoeve. Het heeft een hoog voorhuis met een lange, lage stal en verschillende vrijstaande, overkapte schuren en hooimijten. Een rijke boer, dat is te zien.

Als ze het erf op lopen, komt er net een oude man uit een kleinere schuur naar buiten met een rieten korf in zijn handen.

'Dat is hem,' fluistert Hieke Jean toe.

Hij knikt. Hij had hem al herkend.

De oude landman houdt zijn pas in en komt op hen af. Met halftoegeknepen ogen neemt hij hen vanonder de rand van zijn hoed op. 'Bezoekers. Twee stuks nog wel. Waaraan heb ik dat te danken? En wie heeft jou zo toegetakeld?' Zijn blik blijft op Jean rusten. 'Erg fris zie je er niet uit, m'n jongen.'

'O, eh... dat was een ongelukje,' zegt Jean blozend. Hij steekt de wandelstok uit. 'Die... die is voor u,' hakkelt hij erachteraan, terwijl hij zich probeert te herinneren wat hij nog meer moest zeggen. 'Een cadeau van papa Yvon. Hij is van... eh... van een speciaal soort hout gemaakt, enneh, vroeger is hij van moeder Anna geweest.'

'Ah, je bent er een van 't Huys...' De landman pakt de stok aan. Even verschijnt er een schittering in zijn ogen, alsof hij een binnenpretje heeft.

'Van moeder Anna,' zegt hij, en de schittering verdwijnt. 'Ach...' Hij bekijkt de stok wat beter en zijn gevlekte oudemannenhand raakt bijna eerbiedig de fraai bewerkte knop aan. Hij zucht. 'Anna Maria van Schurman. Een bijzondere vrouw, dat was ze. Haar zag ik liever dan die fransozen, dat mag je gerust weten. Zo zuiver

in 't geloof zie je ze niet vaak.' Hij grinnikt. 'Al kon ze ook pinnig zijn.'

'Kende u haar goed?' vraagt Jean timide. Zelf heeft hij geen herinneringen aan de oude vrouw, die al jaren geleden is overleden. Alleen omdat er zoveel over haar wordt gepraat, is het alsof ze er nog steeds een beetje is. Als een soort heilige moeder Gods, met wijze ogen die elk smetje op je ziel kunnen zien. Al had hij weleens iemand horen zeggen dat ze meestal dwars door je heen keek, alsof je niet eens bestond.

De boer schokschoudert. 'Wat is kennen?' zegt hij. 'Maar 't was iemand die veel wist en veel aanzien had.' Hij zet de stok op de grond en leunt erop. 'Jullie zullen haar wel missen.' Zijn blik gaat van Jean naar Hieke. 'Hieke van Piettie,' zegt hij. 'Je gaat me toch niet vertellen dat jij nu ook in 't labadistenklooster zit?'

'Iemand zoals ik?' zegt Hieke. 'Die willen ze daar echt niet.' Ze snuift. 'Die willen ze nergens.'

De landman kijkt haar aan. 'Hier ben je welkom. Dat weet je. En...'

'O,' roept Jean uit, die zich nog iets herinnert. 'Ik moest ook zeggen dat er een speciale kamer voor u is klaargemaakt. Zodat u kunt uitrusten als u bij ons op bezoek bent.'

De schittering keert terug in de ogen van de boer. 'Nou, nou,' zegt hij. 't Kan weer niet op, zeker.'

Een plotselinge windvlaag suist door de kale takken van de eiken die hoog oprijzen naast het huis. Er dwarrelen een paar witte vlokken naar beneden.

'Sneeuw,' broemt de boer. 'Daar was ik al bang voor.'

'Ik moet terug,' zegt Jean met een blik op de asgrijze hemel, die zwaar en dreigend boven zijn hoofd hangt,

alsof hij elk moment naar beneden kan komen. 'Ik wil terug zijn voor het donker is.'

'Dan mag je wel opschieten,' zegt de landman.

Jean kijkt scheef naar Hieke. Ineens hoopt hij vurig dat ze met hem meeloopt.

Het is alsof ze zijn gedachten kan lezen. 'Je haalt het,' zegt ze. 'En ik ga met je mee, want ik moet nog een geit ophalen bij een boer in Bessens.'

Jean ademt opgelucht uit. Bessens ligt vlak bij het Huys. Het is een kleine buurtschap, niet meer dan een vijftal huisjes, waar hij vaker is geweest. Als hij daar eenmaal is, kan hem niets meer gebeuren.

De vlokken beginnen dichtter te vallen en hij rilt. Wat hem betreft, kunnen ze nu wel vertrekken.

'Hier.' De landman duwt de korf in Hiekes handen. Hij zit vol met noten. 'Ik heb er genoeg. De mand wil ik wel terug hebben, trouwens. Die breng je maar een keer.'

'Bedankt,' zegt Hieke.

Jean kijkt met grote ogen toe. Al die noten! Zijn maag begint alweer te rammelen.

'Wil jij er ook wat hebben?' vraagt de boer. 'Ja, vast, wacht even.' Voor Jean antwoord kan geven, draait hij zich om en verdwijnt in de kleine schuur. Als hij niet veel later weer tevoorschijn komt, heeft hij een linnen zak in zijn handen, die misschien nog wel voller zit dan de korf die hij aan Hieke heeft gegeven.

'Pak aan,' zegt de landman. 'Voor jou.' Hij snuift en veegt met zijn hand langs zijn neus. 't Zijn goeie dit jaar.'

Jean neemt de zak van hem over en bedankt de oude man. Dan nemen ze afscheid, maar net als ze weg wil-

len lopen, zegt de boer: 'Hieke, wacht. Ik heb nóg wat voor je.' Hij maakt een leren buideltje los van zijn heupgordel en grabbelt erin rond, mompelend: 'Waar is dat ding nou?'

'Ah, hier!' Hij steekt haar een klein, bronzen voorwerp toe, dat ze met een verbaasde blik van hem aanpakt.

'Een knoop,' zegt de landman. 'Ik vond hem op het land en eigenlijk had ik hem aan Hessel willen geven, omdat er een ridder op staat. Dat wilde hij worden, toch? Een ridder?'

Hieke zwijgt een moment. 'Dank u,' zegt ze. Haar stem is een beetje schor.

'Een middag vol geschenken,' zegt de landman. Hij kijkt van Hieke naar Jean en glimlacht. 'Goed, nu moeten jullie gaan, anders mis jij je avondmaal. Ik weet dat jullie op tijd eten en zo te zien heb je elke hap nodig.'

Jean kleurt. Ja, hij is mager. Maar dat is iedereen in het Huys.